

Вплив управління та організаторської роботи тренера на підготовку спортсменів*Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)*

Постановка наукової проблеми та її значення. Орієнтація на світові стандарти в умовах входження в ринкові відносини Української держави передбачає новий підхід до підготовки вихователів, інструкторів та тренерів і формування в них необхідних умінь. Нові соціально-економічні умови потребують й адекватних перетворень у сфері національного виховання та підготовки педагогічних кадрів відповідно до положень Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», Концепції національного виховання, Концепції виховання дітей і молоді у національній системі освіти, Національної доктрини розвитку освіти України у XXI ст. На сучасному етапі в педагогічній літературі широко обговорюються питання організаторської діяльності й організаторських здібностей і вмінь.

Дослідники останнього десятиліття все більше приділяють уваги озброєнню студентів не стільки технікою (навичками), скільки методикою (уміннями) виконання дії. Наприклад, О. А. Абдулліна в понятті «вміння» підкреслює свідоме оволодіння діяльністю. Вона вважає, що цільовий, мотиваційний, операційний компоненти діяльності повинні бути насамперед усвідомлені, а тому вміння виконувати дію – це вищий ступінь оволодіння нею [1]. Такої ж думки щодо цієї проблеми дотримуються й М. І. Дяченко та Л. О. Кандибович. Уміння, уважають вони, найбільш яскраво виявляються в успішному використанні знань і навичок, правильному застосуванні їх у нових та складних обставинах. На відміну від навички, вміння передбачає чіткий самоконтроль, активність свідомості, оволодіння узагальненими способами виконання дій [3].

Основи організаторської роботи, її особливості, закони й правила розглядає О. М. Лутошкін. Він визначає організаторські вміння як здатність людини швидко й ефективно застосовувати на практиці організаторські знання, діяти з урахуванням накопиченого досвіду та певної ситуації, що склалася. При цьому організаторські знання тлумачаться ним як сукупність відомостей у галузі організаторської роботи, розуміння цілей, завдань діяльності, знання особливостей особистості й колективу, правил організаторської роботи [4].

Сучасний рівень розвитку масового спорту пред'являє усе більш зростаючі вимоги до особистості керівника спортивного колективу, його майстерності. Проблема педагогічної майстерності тренера – одна з центральних у теорії й практиці педагогіки спорту.

Педагогічна майстерність сучасного тренера – це комплекс умінь, необхідних для продуктивного розв'язання педагогічних завдань. Педагогічне вміння – це спосіб дії, що спирається на сукупність знань, навичок, задатків і здібностей і свідомо реалізується тренером у педагогічній ситуації. Уміння є також критеріями розвитку педагогічних здібностей. Особливості тренера мають складний характер, що обумовлений необхідністю розв'язання низки логічно взаємозалежних педагогічних завдань. Безпосередньо педагогічне завдання припускає усвідомлення тренером кінцевої мети своєї діяльності й способів вирішення в процесі навчальної та позанавчальної діяльності співвіднесених між собою стратегічних, тактичних і оперативних проблем. У способі розв'язання завдань повинні відобразитись усі компоненти діяльності тренера.

Завдання роботи – розкрити специфіку управління й рівень організаторської роботи тренера та перевірити її вплив на підготовку спортсменів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Важливе значенням в спортивній діяльності має високий професійний рівень тренера, щоб управляти та організувати роботу. Завдяки аналізу й характеристиці теоретичних доробок різних фахівців у галузі спорту нам можливо зрозуміти проблему роботи тренера. Проведена характеристика специфіки управління та організації роботи тренера в спортивній діяльності спонукає нас до розробки власної системи управління й організації роботи тренера, а також проведеним експериментом дослідити ефективність цієї системи.

Вихідні положення та побудова системи ґрунтувалися на таких принципах, як принцип свідомості й активності; емоційності тренувальних занять; об'єктивізації поведінки; прогресивності та

оптимальної складності завдань; систематичності; доступності й індивідуалізації; усвідомлення проблем; щирості, відкритості, довірливого спілкування; реальності уявлень; принцип щирості висловлювань; наочності.

База дослідження – спортсмени 12–13 років, учасники секції з плавання НВК № 26 міста Луцька. В експерименті взяло участь 20 спортсменів чоловічої статі. Нами визначено дві групи по 10 спортсменів: перша – експериментальна, друга – контрольна.

На основі впровадження системи механізмів управління та організації спортивної діяльності нами охарактеризовано результативність спортсменів, яка представлена такими компонентами:

1) теоретичні відомості про спортивну діяльність (ТВ про СД). У структуру теоретичних відомостей входили історія виду спорту, характеристика змагань, техніка безпеки на заняттях, правила змагань, компоненти тренувальних занять, видатні спортсмени та ін;

2) відвідування занять (ВЗ) фіксувалося перед початком занять;

3) мотивація до успіху (МдоУ) – одне з найважливіших завдань у спортивній підготовці плавців. Для визначення мотивації до успіху в процесі спортивної діяльності нами вибрано методичку «Мотивації до успіху»;

4) рівень фізичної підготовленості (РФП). Нами проведено тестування фізичної підготовленості для спортсменів 12–13 років, які регулярно займаються плаванням. Для обрахунків отриманих результатів використано статистичні закономірності;

5) ефективність участі на змаганнях (ЕЗ) вираховували на основі створеного рейтингу спортсменів та успішних виступів на різноманітних змаганнях протягом півріччя;

6) організованість щодо виїздів на змагання (О) оцінювалася за виконанням настанов тренера щодо вчасної подачі документації, самоорганізації на змаганнях, підготовки до виїзду, дисциплінованості та серйозного ставлення.

Дослідження відбувалося протягом шести місяців. Результати показників експериментальної та контрольної груп на початковій стадії експерименту зображено в табл. 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика результативності показників експериментальної й контрольної груп на початку дослідження

№ з/п	Компоненти результативності спортсменів	Показники експер. групи, %	Показники контрольної групи, %
1	Теоретичні відомості про спортивну діяльність (ТВ про СД)	45	47
2	Відвідування занять (ВЗ)	82	84
3	Мотивація до успіху (МдоУ)	67	61
4	Рівень фізичної підготовленості (РФП)	44	51
5	Ефективність участі на змаганнях (ЕЗ)	35	39
6	Організованість щодо виїздів на змагання (О)	73	79

За допомогою порівняльної характеристики результатів рівнів компонентів результативності спортсменів двох груп ми спостерігали за незначною варіативністю в цих показниках, а саме: теоретичні відомості про спортивну діяльність (ТВ про СД) у хлопчиків експериментальної групи становили 45 % і в хлопчиків контрольної – 47 %; відвідування занять (ВЗ) в експериментальній групі – 82 % і 84 % – у контрольній; мотивація до успіху (МдоУ) в хлопчиків експериментальної групи – 67 % та в контрольній – 61 %; рівень фізичної підготовленості (РФП) в експериментальній групі – на рівні 44 %, а в контрольній – 51 %; ефективність участі на змаганнях (ЕЗ) у хлопчиків експериментальної групи перебувала на рівні 35 %, а в представників контрольної групи – на рівні 39 %; організованість щодо виїздів на змагання (О) в хлопчиків експериментальної групи – 73 %, у контрольній – 79 %. Ми бачимо, що показники дітей контрольної та експериментальної груп майже не відрізнялись.

Аналіз передового педагогічного досвіду – найважливіший елемент наукового дослідження. Тренеру для того, щоб використовувати передовий досвід, потрібно розв'язати низку завдань. По-перше, передовий педагогічний досвід необхідно виявити, для цього мало знати його загальні ознаки – треба вміти відрізнити його від масової практики, мати точні докази того, що цей досвід є передовим. По-друге, передовий досвід потрібно вивчити, проаналізувати, узагальнити, для чого слід установити його основні параметри. По-третє, будь-яке явище не може бути правильно вивчене й осмислене, якщо воно узяті ізольовано від навколишніх умов, поза зв'язком з іншими явищами. Така цілісність може бути досягнута лише при комплексному підході до вивчення передового педагогічного досвіду [5].

На нашу думку, сучасний тренер має розвивати в юних спортсменів ініціативу й самостійність, що вчить переборювати труднощі, готує молодих інструкторів із різних видів спорту. При цьому тренер прагне, щоб його вихованці вміли визначати мету своєї спортивної роботи; розробляти план дій; організувати обговорення цього плану в спортивній команді; обладнати місця для проведення тренувань і змагань, підготувати спортивне спорядження й інвентар; розподіляти товаришів для виконання різних завдань; захоплювати товаришів майбутніми тренуваннями й змаганнями; організувати в команді змагання за краще виконання різних вправ, елементів техніки; організувати допомогу починаючим і відстаючим; проводити заходи, присвячені Олімпійським іграм, чемпіонатам світу, Європи; переконувати своїх товаришів; орієнтуватися в непередбаченій обстановці; контролювати виконання спортивних завдань; підбивати підсумки; організувати допомогу вчителю в проведенні уроку фізкультури [6].

Особливу увагу сучасного тренера слід звертати на те, щоб прищеплювати юним спортсменам любов до спорту; бути щирими й тактовними стосовно однолітків; прислухатися до їхніх висловлень, обережно поправляти їх, якщо вони помиляються; організувати допомогу відстаючим силами хлопців; уміти переконувати підопічних, домагатися, щоб усі розуміли справедливість сказаного; впливати на хлопців своєю захопленістю, бути впевненими в успіху; вимагати категоричного виконання своїх завдань тільки у виняткових випадках; давати доручення не лише найбільш здатним його виконати; даючи доручення, пропонувати подумати, як його краще виконати; враховувати інтереси товаришів при розподілі доручень; завести бібліотечку спортивної літератури для самоосвіти; уміти бачити спорт і переносити побачене на своє тренування; думати про завтрашній успіх; завжди приходити на тренування в гарному настрої, веселим, добрим і чуйним; не приписувати перемогу собі. Хлопці повинні почувати, що перемогли вони; не показувати свою втому; організувати в команді випуск стінної газети або бойового листка; бути суворим до порушників; запрошувати на тренування батьків своїх товаришів; вірити у вольового товариша більше, ніж у здатного, але примхливого; завжди шукати важку роботу.

Значне місце в роботі сучасного тренера приділяється системі самостійних завдань інструкторам із видів спорту. Навчаючи інструкторів, тренер повинний прагнути, щоб тренування, яке вони проводять зі своїми однолітками, були цікавими, а головне – корисними для команди.

Аналіз результатів проведеного експерименту сприяв перевірці поставленої мети та завдань спортсменів щодо позитивного впливу застосування системи механізмів управління й організації групи спортивної підготовки.

З отриманих результатів дослідження (рис. 1) ми можемо констатувати вплив управління та організаторської роботи тренера на підвищення рівня розвитку компонентів спортивної діяльності експериментальної групи після проведеного експерименту, а саме: рівень теоретичних відомостей про спортивну діяльність покращився до – 68 %, що на 23 % краще, ніж на початку дослідження; рівень відвідування занять покращився на 12 %; рівень мотивації до успіху покращився на 20 %; фізичної підготовленості на – 19 %; ефективність участі в змаганнях зросла на 19 %; організованість щодо виїздів на змагання – на 24 %.

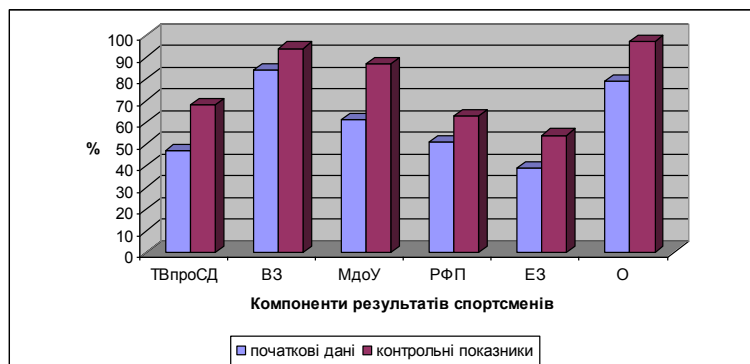

Рис. 1. Порівняльна гистограма показників результативності спортсменів експериментальної групи на початку та в кінці експерименту

Констатація отриманих фактів після дослідження вказує, що показники компонентів спортсменів контрольної групи теж підвищились, але несуттєво (рис. 2). Так, рівень теоретичних відомостей про спортивну діяльність покращився до 54 %, що на 7 % краще, ніж на початку дослідження; рівень відвідування занять покращився до 87 %, що лише на 3 % краще, ніж на початку дослідження; рівень

мотивації до успіху – на 13 %; фізичної підготовленості – до 55 %, що лише на 4 % краще, ніж на початку дослідження; ефективність участі в змаганнях зросла на 4 %; організованість щодо виїздів на змагання також зросла лиш на 3 %.

Ми вважаємо, що підвищення рівня показників у контрольній групі спричинено індивідуальними особливостями спортсменів у процесі навчально-тренувальних занять.

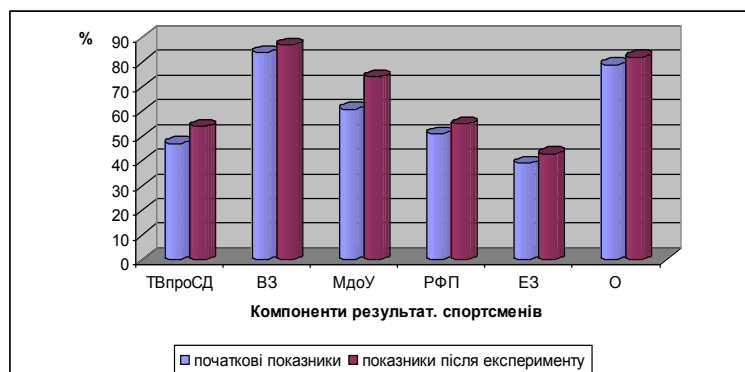

Рис. 2. Порівняльна гістограма показників результативності спортсменів контрольної групи на початку та в кінці експерименту

Результати даних контрольної групи після тривалого навчально-тренувального процесу спортивної діяльності можуть бути представлені такою характеристикою: не спостерігаються зниження показників контрольних груп; виявлено незначне покращення результатів теоретичного характеру, що зумовлено організаційною та інформаційною роботою тренера зі спортсменами; за результатами гістограми (рис. 2) можемо стверджувати про значно повільніший приріст показників після звичайної роботи тренера зі спортсменами.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, провадження системи управління та організації роботи тренера в спортивній діяльності й порівняльна характеристика даних початкової та контрольної діагностики експериментальних і контрольних груп показує значне домінування в розвитку саме спортсменів експериментальних груп, що підтверджується приростом показників та раціонального управління, організації роботи тренера в спортивній діяльності. Слід відзначити, що найбільша варіативність показників експериментальних груп від контрольних простежується в таких компонентах: організованість до виїздів на змагання в межах України – 15 % і теоретичні відомості про спортивну діяльність – 14 %. Результати нашого дослідження можуть бути запропоновані тренерам із різних видів єдиноборств для використання системи механізмів управління та організації роботи в навчально-тренувальному процесі.

Джерела та література

1. Абдуллина О. А. *Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования* : учеб. пособие / О. А. Абдуллина. – М. : Просвещение, 1990. – 141 с.
2. Ашмарин Б. А. *Теория и методика физического воспитания* / Б. А. Ашмарин. – М. : Физкультура и спорт, – 1990
3. Дьяченко М. И. *Психология высшей школы* / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск : Университетское, 1993. – 368 с.
4. Сінгаєвський С. М. Оптимізація системи підготовки вчителя фізичної культури у педагогічному вузі / С. М. Сінгаєвський, О. С. Сінгаєвська // Конференція підготовки спеціалістів фізичної культури та спорту в Україні – Луцьк, 1994. – С. 241–243.
5. Коглер Аладар. *Йога для спортсменів. Секрети олімпійського тренера* / Аладар Коглер. – М. : ФАИР-Прогресс, 2002. – 304 с.
6. Котова О. *Теоретико-методичні засади та проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури* / О. Котова // *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві* : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2012. – № 2 (18). – С. 66–68.

Анотації

Сучасний рівень розвитку масового спорту пред'являє все більш зростаючі вимоги до особистості керівника спортивного колективу, його майстерності. Проблема педагогічної майстерності тренера – одна з центральних у теорії й практиці педагогіки спорту. Завдання дослідження – розкрити специфіку управління та організаторської роботи тренера й перевірити її вплив на підготовку спортсменів. На основі впровадження

системи механізмів управління та організації спортивної діяльності нами проведено характеристику результативності спортсменів, яка представлена такими компонентами: теоретичні відомості про спортивну діяльність (ТВ про СД); відвідування занять (ВЗ); мотивація до успіху (МдоУ); рівень фізичної підготовленості (РФП); ефективність участі на змаганнях (ЕЗ); організованість щодо виїздів на змагання (О). Проведення системи управління та організації роботи тренера в спортивній діяльності й порівняльна характеристика даних початкової та контрольної діагностики експериментальних і контрольних груп показує значне домінування в розвитку саме спортсменів експериментальних груп, що підтверджується приростом показників і раціональним управлінням, організацією роботи тренера в спортивній сфері.

Ключові слова: педагогічна майстерність тренера, організаторська робота, компоненти результативності спортсменів.

Юрій Цюпак, Татяна Цюпак. Влияние управления и организаторской работы тренера на подготовку спортсменов. Современный уровень развития массового спорта предъявляет все более возрастающие требования к личности руководителя спортивного коллектива, его мастерства. Проблема педагогического мастерства тренера – одна из центральных в теории и практике педагогики спорта. Задача исследования – раскрыть специфику управления и организаторской работы тренера и проверить ее влияние на подготовку спортсменов. На основе внедрения системы механизмов управления и организации спортивной деятельности, нами проведена характеристика результативности спортсменов, которая представлена следующими компонентами: теоретические сведения о спортивной деятельности (ТВ о СД); посещение занятий (ВЗ); мотивация к успеху (МДОУ); уровень физической подготовленности (РФП); эффективность участия в соревнованиях (ЭС); организованность по выездах на соревнования (О). Реализация системы управления и организации работы тренера в спортивной деятельности и сравнительная характеристика данных начальной и контрольной диагностики экспериментальных и контрольных групп показывает значительное доминирование в развитии именно спортсменов экспериментальных групп, что подтверждается приростом показателей и рациональному управлению, организации работы тренера в спортивной деятельности.

Ключевые слова: педагогическое мастерство тренера, организаторская работа, компоненты результативности спортсменов.

Yuriy Tsiupak, Tetyana Tsiupak. Influence of Managerial and Organizational Work of a Trainer on Preparation of Athletes. Modern level of development of mass sport shows growing demands to a personality of a leader of sports crew, his mastery. Problem of pedagogical mastery of a trainer is one of the central in theory and practice of sports pedagogy. Task of the study is to expose the specific character of management and organizational work of a trainer and check its influence on preparation of athletes. On the basis of implementation of the system of mechanisms of management and organization of sports activity, we have conducted characteristics of effectiveness of athletes which is presented by the following components: theoretical knowledge of sports activity; attendance of classes; motivation to success; level of physical preparedness; effectiveness of participation in competitions; self-discipline while competitions. Formation of the system of management and organization of the work of a trainer in sports activity and comparative characteristics of the data of initial and control diagnostics of experimental and control groups shows significant dominance of athletes of experimental groups which is proved by increase of indices and rational management, organization of work of a trainer in sports activity.

Key words: pedagogical mastery of a trainer, organizational work, components of athletes' effectiveness.